Josef

Původ materiálu
Rut Brodská
Pořadí v lekci
4

Kdo se dnes přidává k zástupu: Josef

Téma: Jednou dole, jednou nahoře

Vyprávíme podle: Genesis 42

1. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ

a) Pro všechny věkové skupiny; příběhu spíše znalé

Co víte o Josefovi? (var. Říká vám něco jméno Josef?)

b) Pro střední a starší školní věk; pro znalé

Představte si dvanáct snopů na poli. Jeden snop povstane a stojí, ostatní snopy začnou kolem něho obcházet a klanějí se mu. Nebo si představte hvězdu, které se klaní slunce, měsíc a jedenáct jiných hvězd. Připomíná vám to nějaký příběh?

c) Pro všechny věkové skupiny; příběhu spíše neznalé

Znáte nějakou pohádku či příběh, ve které se obyčejný člověk (služebná, pastýř či rybář, hloupý a zaostalý mladík) stane králem, vládcem země? A jak k tomu došlo? Musel kvůli tomu projít nějakou zkouškou, projevit nějakou schopnost, byly v tom čáry máry?

2. EXEGETICKÉ POZNÁMKY

– **Josef** je starší a předposlední syn Jákoba a Ráchel. I on, stejně jako jeho deset starších bratří, které měl Jákob s Leou, Bilhou a Zilpou, se stává pastýřem. Přitom dohlíží na své bratry a zpravuje Jákoba o jejich zlém počínání (v.2, 14n). Jákob měl k synu milované a dlouho neplodné Ráchel zvláštní vztah. ‚Vždyť to byl syn jeho stáří' (37, 3b) – dovysvětluje nám vypravěč. Jákob v něm spatřoval Božího vyvoleného. Ráchel mu dala jméno Josef, což znamená ‚nechť Bůh přidá'. S narozením Josefa přišla k Ráchel taková radost, že si přála dalšího syna. Jákob Josefa miloval ze všech svých synů nejvíce (v.3) a na důkaz toho mu daroval pestře tkanou suknici. Asi netušil, co tím všechno mezi bratry rozpoutá.

– Předmětem žárlivosti bratří vůči Josefovi nebyla však jen tato suknice. Josef míval **sny** (v. 5-11). Ze snů jasně vyplývá, že se Josefovi klaní; ve snu o hvězdách před ním na kolena padají i samotní rodiče. Skrze sny promlouvá Bůh, ale bratři tomu nerozuměli a považovali toto Boží sdělení za projev Josefovy nadřazenosti a troufalosti. Sny zřejmě v bratrech převršily už tak vrchovatou míru nenávisti vůči němu, že se rozhodnou bratra zbavit (v. 18). Tak se Josef ocitá na dně cisterny. Před vyhladověním v ní ho zachrání zodpovědnost Rúbenova a bratrský soucit Judy. Před egyptským otroctvím ho však nezachrání nikdo. Sám ale nezůstal. I tam je s ním Hospodin (39,2) a Josef se stává požehnáním pro druhé (12,2).

– Sny se prolínají Josefovým příběhem i nadále, nevyvolávají však vlnu nenávisti. Sen, který Josef ve vězení číšníkovi vykládá a který se podle toho naplňuje, pomáhá Josefovi dostat se nahoru až před samotného faraóna (40, 41). Josef nejenže vyloží faraónův sen, ale navrhne i řešení krizové situace (41,33nn). Tím se všem vykladačům a posluchačům dokládá, že poselství snů lze zvrátit. Tak se Josef vyhoupne až na samotný vrchol své životní kariéry; z neodsouzeného vězně se stane správce Egypta.

– V Josefově příběhu je střídání **vrcholů** a **propadů** na denním pořádku. Milovaný, do pestré suknice oblékaný syn se ocitá nahý a sám na dně cisterny. V Egyptě vymění otrocké cáry za správcovský hábit v domě Potífarově. Přízní a důvěrou opředený Josef se díky rozmaru Potífarovy ženy ocitá v pevnosti neutěšeného vězení, z něhož se přímou cestou (sotva se stačí oholit a převléct) dostane před samotného faraóna. Dole či nahoře, pády či vzestupy, ve vězení či ve společnosti faraónově, nahý či oblečený ve skvostném hábitu, ubíjený křivým obviněním či ve voze, před nímž všichni padají na kolena. To je Josefův příběh, ale Hospodin je s ním. Pořád. Rozprostřel nad ním své milosrdenství, neopustil ho, nevzdal se ho, nezapomněl. Ať jsi dole či nahoře, Bůh je pořád s tebou.

– Vykládat sny dostal Josef **darem** a ví o tom. Neučinil si však ze svého ‚umění' živnost, nýbrž v nich rozpoznával důležité Boží sdělení pro člověka. ‚Ne já, ale Bůh dá faraónovi uspokojivou odpověď" (41,16). Bůh promlouvá skrze sen k číšníkovi, pekařovi, faraónovi a

skrze Josefův výklad jim ukazuje, co je čeká a jak s tím mohou naložit. Své vlastní sny Josef nevykládal; jejich významu zřejmě tehdy ještě nerozuměl. Bratři však nechtěli, neuměli, nedokázali pochopit, že je to Boží zpráva o tom, že sami jednou budou před Josefem dobrovolně klečet a čekat, jak on na jejich žádost zareaguje (42,6b). Josef se řídí Hospodinovou vůlí i jako otrok a i tehdy, když ví, že mu věrnost Hospodinově smlouvě může přivodit těžkosti.

3. FORMULACE TÉMATU

Příběh izraelského lidu na cestě za ‚velkým národem' a ‚požehnáním' pro druhé (Gn 12,2) není přímočarým a jen úspěšným příběhem. Na Josefově cestě můžeme vidět, jak prochází i dolinami, strništi a stinnými místy. Neznamená to však, že od něho Bůh odvrací svou tvář, že ho nechává na holičkách. Bůh je s člověkem nahoře i dole.

4. ÚSKALÍ TEXTU A LINIE PŘÍBĚHU

– **Josef dohlížitel** není strážcem svých bratří ani píditel po jejich špatných kouscích. Nemá nad nimi žádnou moc; je z nich nejmladší. Proto nejprve zůstává doma s otcem, teprve později ho Jákob vysílá za bratry, aby zjistil, zda je s nimi vše v pořádku, a potvrdil mu, zda pasou v Šekemu (37,13n). ‚Zlé zprávy' (37,2b) nejsou udavačské drby, nýbrž znepokojivé zprávy o chování bratrů, které odporuje Božímu i Jákobovu přání. (Bratři svévolně opustili otcem určené místo v Šekemu, v blízkosti Hospodinova oltáře).

Ve vyprávění pro mladší děti lze v Josefově úkolu podtrhnout Jákobovo pověření a starost o to, jak se jeho synům ‚v práci' daří, a více se jeho funkci dále nevěnovat. Se staršími dětmi je možné se u tohoto bodu zastavit a povídat o tom, jestli jim připadá, že Josef na své bratry donášel, a jaký je rozdíl, když upozorňujeme na nesprávné a špatné chování druhých.

– Josef se **jako otrok** stane správcem v domě Potífara a ukáže se, do jak nezáviděníhodné situace se tím jako otrok dostává. Splnění žádost ženy Potífarovy (39,7nn) by z něho učinila otroka dvojnásob: loutkou v rukou Potífarovy ženy, zrádcem Potífarovy důvěry a přestupníkem Božího zákona a Boží vůle. Jako otrok ovšem zůstává rovněž bez jakéhokoliv práva a nemá šanci ani vyvrátit křivé obvinění; proto Josef končí ve vězení (39,20).

Mladším dětem bude žádost Potífarovy ženy nesrozumitelná. Proto je možné tuto zápletku ve vyprávění zcela pominout. Navázat na to, že s karavanou se otrok Josef ocitl přímo v egyptském vězení. Nebo zdůraznit Josefovu pozici otroka a z ní vyplývající nesvobody, povinnosti, nepráva a na druhé straně žádost Potífarovy ženy, aby byl s ní, když Potífar není doma; aby ji měl rád, když patří někomu jinému.

– **Josefovy zkoušky** (Gn 42-44) uložené bratrům jsou velmi křehkou záležitostí. Josef si zde pohrává s ohněm. V sázce je totiž schopnost takovou zkoušku unést. Pro Jákoba (42,38), bratry (např. 42,21nn) i samotného Josefa (42,24) to není snadná záležitost. V Josefově moci bylo, aby bratři už z vězení nevyšli (42,17). Ale právě v této zkoušce jim bylo dáno poznat, že zatajením se nic nevyřeší. Zlý čin plodí další zlé činy. Bratři nechtěně prozrazují, že si svou vinu uvědomovali a uvědomují (Rúben), a že svého přečinu litují. Co znamená lítost, to je vidět zejména na Judovi (43,8nn), který je ochoten jít i do otroctví namísto nejmladšího bratra Benjamína. Odpuštění tak ukončuje nešťastnou situaci, která tíží člověka a neoslavuje Boha. Je to skutek, jenž obnovuje pravý vztah mezi člověkem a Bohem.

Ve víru zkoušek a sestupů do či výstupů z Egypta se lze ve vyprávění snadno ztratit. Střezte se alespoň u menších dětí zabíhat do niterných detailů. Raději se držte linie naplňování snu (37,6-9), tedy výchozí kapitoly pro tuto hodinu. Podtrhněte ve vyprávění moment, kdy se bratři klanějí či klečí před Josefem (42,6) a kdy se i Josef s údivem rozpomíná na své dávné sny (42,9).

5. OSNOVA VYPRÁVĚNÍ

Ze všech tří motivačních uvedení se lze odpíchnout k Josefově příběhu vystavěném na dění ve 42. kapitole. Z bodu b) to půjde nejsnadněji.

V bodě a) lze předpokládat, že si děti vzpomenou právě na Josefovy sny, možná sny faraónovy, tedy dar Josefův sny vykládat. Sny způsobily v Josefově životě pokaždé nějaký zvrat a ten první nastal, když ho bratři odstřihli od otcovského domu. Tento motiv lze rovněž použít k rozběhnutí vyprávění, když si děti vzpomenou na Josefa ve studni.

U motivačního uvedení v bodu c) je nutné dovyprávět příběh nebo pohádku až do konce a dobrat se způsobu, jak ‚hrdina' dosáhl kýženého trůnu. V momentě ‚jak' se lze napojit na příběh Josefa, jehož trnitou cestu ke správcovství Egypta doprovází Boží přítomnost a požehnání.

I. Josef správcem Egypta

a. hlad přivádí bratry do Egypta a na kolena před jejich bratra

b.Josef je poznává a vzpomíná na svůj život

II. aneb jak se stalo, že se Josef ocitl v Egyptě

a. Jákobův Josef

b. sny

c. studna a otroctví

d. Josef v domě Potífarově *(ve vyprávění pro menší děti možné přeskočit)*

e. Josef ve vězení si všímá trápení ostatních vězňů; vykládá sny

f. Josef vykládá faraónovy sny a navrhuje řešení

III. Jákob a bratři v Egyptě aneb jak se stalo, že se tam Josefova rodina přestěhovala

a. zkoušky potvrdí, že si bratři uvědomili svou vinu na Josefovi a drží při sobě *(se staršími dětmi se pozastavte nad zápletkou s Benjamínem, nad Jákobovou obavou ze ztráty nejmladšího syna a návrhem Judy)*

b. smíření bratrů, setkání Jákoba s Josefem

6. A) K PRÁCI S PRACOVNÍM LISTEM

Pracovní list lze použít kdykoliv; některé části však sami vybízejí k vypracování před, během či až po vyprávění.

Co už o Josefovi vím? – lze využít v úvodu (viz bod **1 Motivační uvedení**); v motivační části mohou děti samy heslovitě vpisovat anebo v symbolech zobrazovat, na co si z Josefova příběhu vzpomenou.

Co nám zpívá na naši cestu víry? – během vyprávění či po něm můžete s dětmi vymyslet sloku o Josefovi do písně: A zástup stále přichází a zas jde dál… a napsat ho na pracovní list. (viz bod **7 Liturgický rámec**, Písně)

Kde se Josefova písnička ozývá v bibli? – lze využít během či po vyprávění zejména se staršími dětmi. Děti pracují samostatně. Při práci si dávají Josefův příběh do souvislosti s jiným biblickým příběhem, hledají podobnosti či odlišnosti a zamýšlí se nad tématem: Jednou dole, jednou nahoře.

Jan 11, 1– 44 = požádáte děti ať v bibli vyhledají místo v Janově evangeliu, 11. kapitole, 1.– 44. verš a příběh si přečtou. Při četbě jim vyvstanou shody a kontrasty s Josefovým příběhem, které si mohou na pracovní list vypsat. Na závěr se mohou heslovitě zamyslet nad komentářem k příběhu. (Např. … ať jsme dole či nahoře, osamělí či obklopeni blízkými, Bůh nás nikdy neopouští)

Moje okénko

– prázdný rámeček slouží buďto k vymalovávání po vyprávění; – nebo *se* pokuste s dětmi najít a nalepit vhodný obrázek k tématu. Tento bod je vhodný nechat jako ‚domácí úkol` s tím, že je nutné se při příštím setkání k němu vrátit. Budete-li se hledání obrázku věnovat hned po vyprávění, předpokládá to, abyste měly po ruce několik obrázkových časopisů, ve kterých budou děti moci hledat vhodný obrázek k tématu. To vyžaduje určitou přípravu.

Co mě v příběhu oslovilo? Za co bych chtěl prosit?

Větší děti mohou samy něco napsat. Krátkou prosbu mohou děti vytvořit jednotlivě anebo ve skupince. (Viz 9 Modlitba) Společně si pak můžete náměty přečíst a mluvit o nich a také se společně pomodlit.

6. B) K PRÁCI S POSTAVIČKAMI

Předkreslené postavičky jsou prototypy postav: radující se, spící, kráčející, strnulá, vládnoucí, v modlitbách. Vyberte– nejlépe po vyprávění i práci s pracovním listem – s dětmi jednu, která podle nich nejlépe charakterizuje Josefa; čím Josef procházel, co prožíval. Obkreslete, vybarvěte a dokreslete výraz ve tváři, či všelijak jinak ozdobte, vystřihněte a zavěste do řady svědků za poslední postavu, v tomto případě Jákoba.

6. C) TIP NA AKCI

Pokud by akce měla být opravdu „akční“, tak k Josefovi by to chtělo třeba vyhloubit studni na farní zahradě… :-) Na motiv ‚mít pohár v pytli‘ mě napadá kimovka anebo naplnit pytel různými předměty a děti pouze hmatem předměty poznávají a seznam píší až prohledávání skončí…

6. D) PODNĚTY K ROZHOVORU

- Od Boha jsme každý byli obdarováni nějakým darem. (Jaká obdarování můžeme mít?) Máme si svůj dar skrblit jenom pro sebe, nebo se o něj máme dělit s druhými?

- K čemu je msta? Je v něčem dobrá? Měl se Josef svým bratřím pomstít? Čeho by Josef u bratrů dosáhl, kdyby se jim pomstil?

- Bratři usilovali o Josefovu smrt. Bylo pro Josefa snadné jim odpustit? Čeho dosáhl, když jim odpustil?

- Ve vězení si většinou lidé odpykávají tresty za různá provinění a přestupky. Josef se tam ocitl nespravedlivě, a přesto nezatrpknul ani vůči ostatním. Proč je důležité, aby se ve vězení nedbalo jen na výkon trestu?

7. LITURGICKÝ RÁMEC

Vstupní verš: Žalm 31,20

Jak nesmírná je tvoje dobrotivost, kterou jsi uchoval těm, kdo se tě bojí a prokázal těm, kteří se k tobě utíkají, před zraky všech lidí.

Písně:

průvodní: Krásný sen měl Josef – zpívej

fantastický úkol svěřen mu!

Zvlád to jen když trpěl – zpívej

A zástup stále přichází a zas jde dál …

(nápěv Marie má dítě, S 181)

Písnička o Josefovi a bratřích jeho (BTS 53); Jak dobré a utěšené (S 422); Zůstaň s námi (S 401); Spolu lámejme chléb (S 305); Kdo mě z pout mých (S 147); Kde, Pane, jsi (S 143).

Čtení: Gn 37,1-8

8. VYPRÁVĚNÍ

Vyprávění je pouhou kostrou příběhu. Kostra vám otevírá cestu k možnosti podtrhnout místa anebo rozvést momenty či zápletky ve vyprávění podle toho, jakou skupinu dětí před sebou máte.

I. HLAD PŘIVÁDÍ BRATRY DO EGYPTA A NA KOLENA PŘED JEJICH BRATRA

Deset Josefových bratrů klečí před Josefem a sklánějí se před ním tváří k zemi. Mají za sebou dlouhou pouť, jsou vysíleni. To jim ale nevadí. Přicházejí do Egypta proto, aby zachránili své rodiny, své rodiče i svá stáda před hladem, bídou a neúrodou, které nastaly po celé zemi. Přicházejí a žádají, aby si směli nakoupit obilí. Nikde jinde nemají plné sýpky než v Egyptě a nikde jinde se obilí neprodává. Klečí a sklánějí se před mocným mužem, který je může zachránit. Nevědí o něm nic, jen od ostatních v dlouhé frontě slyšeli, že je to moudrý muž, těšící se faraónově přízni. V dobách, kdy faraóna trápil zlý sen, on prý uměl sen vyložit a dokonce navrhl řešení, aby se hrůzný sen nenaplnil. Faraón mu pak svěřil správcovství svého domu i celé egyptské země. A on se svého úkolu chopil s plnou zodpovědností; už v dobách úrody a hojnosti vedl lid ke střídmosti, přikázal stavět nové sýpky a dal do nich ukládat přebytky. On jediný má nyní přehled o zásobách a stavu sýpek. Proto je dobré padnout před tímto mužem na zem a klanět se mu. Vždyť na tomto muži oděném do skvostného hábitu teď záleží, s jakou se bratři navrátí domů.

II. JOSEF JE POZNÁVÁ A VZPOMÍNÁ NA SVŮJ ŽIVOT U OTCE

Josef však své bratry poznal a vzpomněl si – při pohledu na jejich skloněné hlavy – na své sny. Na sny o snopech, hvězdách, slunci a měsíci, které jim vyprávěl, když s nimi ještě bydlil v jednom domě. A vzpomněl si, jak je jeho vyprávění tak rozčílilo, že se rozhodli se ho zbavit.

(Jákobův Josef, Josefovy sny) Příběh muže s prstenem a zlatým řetězem od faraóna oděného do šatů z jemné látky nebyl vždycky růžový. Krásný pestře tkaný šat už kdysi měl, v mládí. Dostal jej od otce Jákoba, jako prvorozený syn jeho manželky Ráchel. Otec ho miloval snad ze všech svých synů nejvíce. A i proto ho přestávali mít bratři rádi a začínali vůči němu cítit nenávist. Jejich nenávist se vyhrotila poté, co jim vyprávěl své sny o snopech a hvězdách. Bratři snům nerozuměli, mysleli si, že se Josef chce nad nimi i nad samotným otcem vyvyšovat.

*(Studna a otroctví)*A proto ho jednou, když obcházel pastviny a hledal své bratry, chytili, strhli z něho pestře tkanou suknici a vhodili do prázdné hluboké cisterny. Tam by ho čekala jistá smrt, nebýt Judy, který uviděl v kolem procházející karavaně obchodníků šanci, jak se Josefa

zbavit, ale nezbavit ho života. A tak byl prodán do otroctví. Sám, nahý, daleko od svého domova se ocitl otcem milovaný syn.

III. JOSEF V EGYPTĚ

(Josef v domě Potífarově) Když se Josef jako otrok dostal do Potífarovu domu, do domu velitele faraónovy tělesné stráže, nejprve se mu nevedlo špatně. Získal jeho přízeň, z Josefa se stal správce domu a na čas získal i správcovský šat. Ale pak přišla ta aférka s Potífarovou ženou, která si myslela, že Josef je i jejím otrokem, že ho může přinutit dělat věci proti jeho víře, svědomí i proti samotnému Potífarovi. A tak byl otrok Josef křivě obviněn a skončil zase dole, tentokrát ve vězení.

(Josef vykládá sny svým spoluvězňům i faraónovi) Ve studené a vlhké pevnosti si Josef jednoho rána všiml dvou spoluvězňů, číšníka a pekaře, jak sedí s hlavou ve dlaních, tvář zachmuřenou – přesně takovou, jakou bude mít farao po svých snech o tučných a hubených kravách. Dost možná, že si číšník právě při pohledu na tuto faraónovu tvář vzpomněl na Josefa. Na to, jak mu vyložil jeho sen o hroznech. Rozpomněl se, pověděl to faraónovi, a z vězně se stala faraónova pravá ruka, správce Egypta...

*(Dole i nahoře, Hospodin je s ním)*Nyní správce Josef stojí, hledí na skloněné hřbety svých bratří a má před sebou celý svůj příběh. Dole a nahoře, pády a vzestupy, v samotě vězení a ve společnosti faraónově; oblečený ve skvostném hábitu či nahý ve studni; ve voze, před nímž všichni padají na kolena, či ubíjený křivým obviněním. To je Josefův příběh a Hospodin je s ním. Pořád. Rozprostřel nad ním své milosrdenství, neopustil ho, nevzdal se ho, nezapomněl. I když byl dole, i když je nahoře, Bůh je pořád s ním.

IV. JAK SE STALO, ŽE SE DO EGYPTA PŘESTĚHOVALA JOSEFOVA RODINA

Bratři se vrací domů. Koupili, co potřebovali. Jejich rodiny a děti teď snad hlady nezahynou. Ale nejde se jim lehce. Svírá je strach a hrůza. Svého bratra Šimeona museli nechat v Egyptě jako rukojmí; na důkaz, že mluvili pravdu, musí příště přivést Benjamína. A ještě k tomu našli stříbro, kterým za obilí zaplatili, ve svých pytlích. Trápí je špatné svědomí, protože si vzpomněli na svého bratra Josefa, kterého se tak snadno zbavili. Vzpomínají, jak Jákobovi lhali, že jejich bratra rozsápala divoká zvěř, a jak nevýslovný smutek mu tím způsobili, že se trápí až dodnes. A teď se vrací bez Šimeona. Na Benjamínovi lpí otec stejně jako předtím na Josefovi.

*(Díky zkouškám si bratři uvědomí své provinění na Josefovi a drží při sobě)*Toho jen tak nevydáme, toho nedáme – říkají si, když se podruhé vydávají do Egypta pro zásoby obilí. Litují

toho, jak se zachovali vůči Josefovi, uvědomují si, jaké následky to přineslo celé jejich rodině. ‚My Benjamína nevydáme, prosím, to raději potrestej mne,' říká Juda, když se v Benjamínově pytli najde pohár krále. ‚Zaručil jsem se svému otci, že ho v pořádku přivedu zpět. Nechci už nikdy učinit to, čím jsem se provinil vůči svému bratru Josefovi, který už s námi není, a nechci už nikdy způsobit takový žal svému otci Jákobovi.' To Bůh skrze Josefovy nástrahy vedl bratry k tomu, aby se zamysleli sami nad sebou, poznali, proč tak jednali a proč už tak nemají jednat. Prožili hrůzu svého vlastního dávného činu a otevřela se jim cesta k upřímné lítosti nad svým dřívějším jednáním.

*(Smíření bratrů, setkání Jákoba s Josefem)*Polykaje slzy říká nad sehnutými hřbety bratrů Josef: ‚Já jsem váš bratr'. Ano, ten, kterého jste prodali do otroctví. To, čím jsem prošel, nebylo snadné, ale teď jsem tady. Už se netrapte nad tím, co se stalo. Bůh mě sem poslal a nyní jsem zde, abych vás zachránil před hladem.' A pak se Josef bratrů vyptával, jak se daří celé rodině, na které mu záleželo, a naléhal, aby se co nejdříve všichni přistěhovali za ním do Egypta.

9. MODLITBA

Pane Bože, děkujeme ti, že jsi s námi, když je nám dobře, když se nám daří a máme radost. A děkujeme ti, že jsi s námi a neopouštíš nás, když jsme na tom bídně, když nás nic netěší a nedaří se nám.
Prosíme, zůstávej s námi a i s druhými lidmi. Amen

Přiložený soubor
praclist-4.pdf (164.51 KB)
Odkaz na pracovní list
17 Josef v Egyptě
Cílová skupina
Univerzální
Katechetické cykly
Zástup stále přichází...
Biblický odkaz (kat)
Genesis 42